

فصلنامه تخصصی علوم سیاسی

سال هفدهم، شماره پنجاه و پنجم، تابستان ۱۴۰۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۹/۳

تاریخ تصویب: ۱۳۹۹/۱۰/۱۳

صفحات: ۱۳۷-۱۱۷

بررسی تأثیر کرونا بر حکمرانی خوب با تأکید بر شفافیت

دکتر حسن شمسینی غیاثوند*

گروه علوم سیاسی، واحد تاکستان، دانشگاه آزاد اسلامی، تاکستان، ایران و مدرس گروه معارف

حسین یوسفی ثابت

گروه علوم سیاسی، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده

ویروس کرونا بعنوان بزرگترین تهدید جامعه بشری و دولت‌ها بعد از جنگ دوم جهانی شناخته می‌شود. چنانکه برخی از کارشناسان کارآمدی و و مشروعیت دولت‌ها در هزاره سوم را وابسته به امنیت و سلامت شهروندان می‌دانند. تأثیرات ویروس کرونا بر ایران همانند سایر جوامع را می‌توان از ابعاد مختلفی مورد بررسی قرار داد. در واقع هدف این نوشتار بررسی تأثیرات کرونا بر ابعاد زندگی سیاسی ایرانیان بخصوص در حکمرانی خوب و شفافیت در عملکرد و اطلاع رسانی است. اگرچه تأثیرات کرونا بر ابعاد زندگی ایرانیان در برخی موضوعات همانند تحول در سبک زندگی و چالش‌های اقتصادی همانند سایر کشورها بوده است. اما تبعات این ویروس بر ساحت زندگی سیاسی-اجتماعی ایرانیان در برخی موارد متفاوت از سایر کشورها بوده است، چنانکه از بعد تعامل دولت و شهروندان متفاوت از سایر کشورها بوده است. می‌توان گفت که کرونا هم تأثیرات منفی همچون بی‌اعتمادی به مسئولین در ارایه امار صحیح و برخورد شفاف، شکاف در نهادهای تصمیم‌گیرنده، ناکارآمدی سمن‌ها و همچنین تأثیرات مثبت بر حکمرانی خوب همچون پاسخگویی حداکثری قوه مجریه، و انعطاف‌پذیری مطلوب دولت و نهادهای مذهبی در ایران داشته است.

کلید واژگان

حکمرانی خوب، کرونا، ایران، شفافیت، پاسخگویی

* نویسنده مسئول، ایمیل: shamsini_h@yahoo.com

مقدمه

تأثیرات ویروس کرونا در سطح جهانی و داخلی را می‌توان از ابعاد مختلفی مورد بررسی قرار داد. البته باید توجه کرد که هرگونه تبیین و تأثیرگذاری از ویروس کرونا بر مسایل هر کشوری در شرایط کنونی، احساسی و در فضای مه‌لود است. در واقع زمانی می‌توان از تأثیرات واقعی و بنیادین سخن گفت که جامعه جهانی و داخلی از وضعیت اپیدمی و هیجانی خارج شده باشد. بنابراین بخش عمده‌ای از تحلیل‌ها پیرامون تأثیرات کرونا با احتمالات و آینده‌نگری مواجه است. تأثیرات کرونا بر هر جامعه‌ای را می‌توان در ابعاد مختلف مدیریتی، حکمرانی و تعامل دولت و شهروندان در چارچوب نگرش‌های خوش بینانه و بدبینانه تبیین نمود. بخصوص در عصر حاضر که حکمرانی مطلوب و توسعه پایدار یک موضوع محوری مدیریتی شناخته می‌شود.

بطور کلی حکمرانی خوب ایده جدیدی برای توسعه پایدار با سازوکار تعاملی سه بخش دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی است تا به موجب آن کشورها بتوانند از همه توانمندی‌های خود در توسعه همه جانبه استفاده کنند. با این تعبیر، حکومت نقش تسهیل‌کننده و زمینه‌ساز توسعه جامعه را در سطوح ملی و محلی ایفا می‌کند و با ورود شهروندان یا به مفهوم سازمان یافته‌تر آن، جامعه مدنی، به عرصه تصمیم‌گیری و سیاستگذاری، جریان اداره کشور از یک نظام اقتدارگرا و آمرانه به فرایندی مردم‌سالار و مشارکتی تبدیل خواهد شد و لذا جامعه مدنی مستحکم به همراه دولتی مدرن، قوی و توسعه‌خواه، می‌تواند زمینه‌های ایجاد حکمرانی خوب و در نتیجه توسعه همه جانبه را با کمترین زمان و آسیب ممکن به پیش ببرد. حکمرانی یکی از هشت زیر شاخص مربوط به شاخص‌های موفقیت (رفاه و کامیابی) است. شاخص رفاه ملی که از سوی موسسه بین‌المللی لگاتوم معرفی شده هم شامل ثروت است و هم شامل سعادت، بعبارتی، این شاخص در فراسوی عواملی مادی مثل تولید ناخالص داخلی مواردی مانند سرمایه اجتماعی، سلامتی، آزادی سیاسی و کیفیت کلی زندگی را نیز در نظر می‌گیرد و معتقد است که مرفه‌ترین ملت‌ها در جهان، آنهایی نیستند که لزوماً تولید ناخالص داخلی بالایی دارند؛ بلکه کشورهایی هستند که شهروندانی آزاد، شاد و سالم دارند. حکمرانی را می‌توان " نفوذ هدایت شده در فرآیندهای اجتماعی" تعریف کرد که مکانیسم‌های مختلفی در آن درگیر هستند. برخی از این مکانیسم‌ها بسیار پیچیده اند و فقط از بازیگران بخش دولتی سرچشمه نمی‌گیرند.

در واقع یک حکمرانی خوب به معنای اعمال قدرت اقتصادی، سیاسی و اداری براساس قانون، با در

نظر گرفتن مفهوم برابری برای همه افراد است و مسلماً لازم‌اش اثربخشی و توان پاسخگویی هر نظامی است. لذا عدالت سیاسی، عدالت اقتصادی و عدالت اجتماعی در حوزه سنجش هر نظام توسعه جهت تحقق رفاه و رضایتمندی آن حکومت لحاظ می‌شود. عبارتی دولت، محیط سیاسی و حقوقی مناسب به وجود می‌آورد. بخش خصوصی اشتغال و درآمد ایجاد می‌نماید و جامعه مدنی هم تعامل سیاسی و اجتماعی گروه‌های فعال برای مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی را تسهیل می‌نماید. وظیفه حکمرانی خوب نیز همکاری و هماهنگی هر چه بیشتر برای این سه بخش با یکدیگر است. این نوشتار به بررسی تأثیرات کرونا بر حکمرانی مطلوب در ایران بخصوص از بعد شفافیت و پاسخگویی است، چرا که ویروس کرونا همه ابعاد حکمرانی کشورها اعم از بهداشتی، محیط زیست، پاسخگویی، شفافیت و... چه در دوران کرونا و پساکرونا به چالش کشیده است.

۱- پیشینه پژوهش

رودرا و سانپال (۲۰۱۱) در مطالعه ای با عنوان حکمرانی خوب و توسعه انسانی در ایالت های هندوستان اثر حکمرانی خوب بر توسعه انسانی را در هندوستان طی دو دهه اخیر با استفاده از روش داده های تابلویی مورد بررسی قرار داده اند. در این مطالعه از شاخص ترکیبی حکمرانی خوب به عنوان متغیر توضیحی استفاده شده است. نتایج این مطالعه نشان میدهد که حکمرانی خوب و توسعه انسانی دوره های پیشین، توسعه انسانی فعلی را در هندوستان تعیین می کند. (رودرا و سانپال، ۲۰۱۱، ۳)

کناک و فنگ (۲۰۰۳) ارتباط حکمرانی، کیفیت نهادی و رشد اقتصادی را بررسی نمودند. این مطالعات نشان می‌دهند بهبود شاخص‌های حکمرانی خوب اثرات مستقیمی هم بر توسعه اقتصادی و هم بر توسعه انسانی دارد. (کناک و فن، ۲۰۰۳، ۵۹۴)

میدری (۱۳۸۳) نیز در پژوهش خود کوشید روند شکل‌گیری نظریه حکمرانی خوب را بررسی نماید. وی معتقد است که دو نظریه دولت حداقلی و دولت حداکثری و عدم توفیق این نظریات سبب خلق نظریه حکمرانی مطلوب شده است. (میدری، ۱۳۸۵، ۲۷۶). مقیمی و اعلائی (۱۳۹۰) در مطالعه‌ی خود تحت عنوان سنجش شاخص‌های حکمرانی خوب و نقش دولت الکترونیکی در ارتقای آن، به بررسی شاخص‌های حکمرانی خوب و تأثیر استقرار دولت الکترونیکی بر شاخص‌های حکمرانی در سازمان های دولتی است. (مقیمی و اعلائی، ۱۳۹۰، ۱۸۲). قلی پور (۱۳۸۳) در مطالعه ای با عنوان نقش

دولت در حکمرانی خوب و امکانسنجی آن در ایران، به بررسی حکمرانی خوب می پردازد. از نظر وی، نظریه حکمرانی خوب، الگویی برای توسعه پایدار انسانی با سازوکار تعامل عملی سه بخش دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی است. این الگو به دنبال نقش دولت و توانمندی سازی نهادهای مدنی و بخش خصوصی میباشد. در این راستا بر رفتار تعاملی سه بخش دولت، نهادهای مدنی و بخش خصوصی تأکید می شود. به گونه ای که دولت باید نقش هماهنگ کننده و تنظیم گر خود را تقویت نموده و به جای تصدی گری به تنظیم و تسهیل روابط بپردازد. در الگوی حکمرانی خوب، بحث از دولت نماینده و دولت مشارکتی است که از این طریق، راه را برای فعالیت سایر بخشها هموار می سازد. (قلی پور، ۱۳۸۳)

توسعه سازمان ملل در سال ۱۹۹۷ حکمرانی خوب را " اعمال قدرت سیاسی، اقتصادی و اداری برای مدیریت امور عمومی یک کشور در همه سطوح" تعریف می کند که براساس آنالگوی حکمرانی خوب نیازمند شاخصههایی چون انعطاف پذیری، مشارکت، مسئولیت، شفافیت، حاکمیت قانون و پاسخگویی می باشد. در راستای مبحث حکمرانی و سیاست توسعه پایدار مجموعه مقالات خارجی ترجمه شده با نام " حکمرانی خوب، بنیان توسعه" که در سال ۱۳۸۳ توسط مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی به چاپ رسیده است، به بررسی رویکرد اقتصادی حکمرانی خوب با توجه به شاخص های بانک جهانی و دیگر نهادهای بین المللی می پردازد. (میدری و خیرخواهان، ۱۳۸۳). موضوع حکمرانی در بحث توسعه به رابطه بین بخش های دولت، جامعه مدنی و خصوصی معطوف است. جامعه و نهادهای مدنی یکی از ابزار لازم برای عینیت بخشیدن به حکمرانی خوب با تمامی عناصر و ارکان آن در یک نظام سیاسی است.

در ادامه به تعدادی از پژوهش های اخیر در خصوص کرونا پرداخته می شود. تحقیقی از طرف مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران (ایسپا) تحت عنوان " دیدگاه مردم ایران در خصوص شیوع ویروس کرونا و ابعاد مختلف آن " انجام شده که میزان رضایت مردم ایران از عملکرد دولت و ستاد مقابله با کرونا، ۲۸،۵ درصد مردم ایران، میزان رضایت خود از عملکرد دولت و ستاد مقابله با کرونا را در حد زیاد اعلام کرده اند. ۲۷،۷ درصد نیز تا حدودی رضایت دارند. اما در مقابل، ۴۰،۵ درصد مردم گفته اند از عملکرد دولت و ستاد مقابله با کرونا رضایت کمی دارند. در این ارتباط میزان رضایت در بین مردان کمتر از زنان، بین افراد ۵۰ سال به بالا بیشتر از سایر گروه های سنی و بین افراد زیر دیپلم بیشتر از افراد

دارای تحصیلات عالی بوده است. یافته‌های مربوط به میزان امیدواری مردم ایران به حل بحران کرونا نشان داد که ۵۶٫۲ درصد مردم ایران امید زیادی دارند که بحران کرونا در یکی دو ماه آینده حل شود و زندگی به روال عادی خود برگردد. این میزان امیدواری در بین ۳۲ درصد کم و در بین ۹٫۴ درصد در حد متوسط است. این میزان امیدواری بین زنان بیشتر از مردان، بین افراد بالای ۵۰ سال بیشتر از افراد جوان و میانسال، بین افراد دارای تحصیلات دانشگاهی کمتر از غیردانشگاهی مشاهده شده است (مرکز افکار سنجی دانشجویان ایران)

پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری کتاب جستارهایی در ابعاد فرهنگی و اجتماعی بحران ویروس کرونا در ایران را منتشر کرده است. در این کتاب که ملاحظات و تأملات جمعی از اعضای هیئت علمی این مرکز پژوهشی درباره تبعات فرهنگی و اجتماعی شیوع این ویروس در حوزه‌های علمی، اجتماعی، دینی، سیاسی، مدیریتی و رسانه‌ای آمده است، به تحولات بزرگی که در پی حضور این بیگانه ناشناس در جامعه ایرانی به وجود آمده، اشاره شده است. در مقدمه این مجموعه، که توسط حسین میرزایی رئیس این پژوهشکده نگاشته شده است، به تحلیل تحولات حوزه آموزش عالی نیز در مجلدی دیگر، که به کمک سایر متخصصان این حوزه انجام خواهد شد، اشاره شده است. در این مجموعه جستارهایی را با عناوین «مدافعین سلامت و نابرابری جنسیتی» به قلم لیلا فلاحتی، «ویروس کرونا، ما نظاره‌کنندگان و توسعه روابط انسانی» نوشته خدیجه کشاورز، «کرونا ویروس و دوگانه ناسیونالیسم و انترناسیونالیسم» به قلم رضا ماحوزی، «نگاهی به هشتگ در خانه می‌مانیم؛ شکاف میان درک مردم و ستاد بحران در یک شعار کلیدی» به قلم حسین میرزایی و جبار رحمانی، «سفرهای کرونایی؛ چرا مردم به سفر می‌روند؟»، «کرونا و الهیات امروزی و مسئله آینده علم در ایران» و «سبک زندگی مراقبتی در شرایط بحران کرونا و سهم اصحاب علوم انسانی در آن» دو نوشته دیگر از جبار رحمانی، «واقعیت‌های اجتماعی جامعه ایرانی» نوشته مهدی حسین‌زاده فرمی، «شهی که پاس رعیت نگاه می‌دارد؛ نگاهی به مسئولیت‌های حاکمیت در شرایط کنونی مواجهه با ویروس کووید ۱۹» نوشته فرهاد بیانی، «کرونا به‌مثابه تکنولوژی و اثرات اجتماعی آن» نوشته اباذر اشتری مهرجردی و «راهکارهایی برای استفاده از فضای مجازی در مبارزه با ویروس کرونا» نوشته حامد طاهری‌کیا مطالعه کنند. لازم به ذکر است که در هیچ کدام از این آثار به موضوع تأثیر کرونا بر حکمرانی مطلوب در ایران پرداخته نشده است.

۲- مبانی نظری

۲-۱- تعریف حکمرانی

مفهوم حکمرانی که قدمتش به قدمت تمدن بشر است، به معنای هدایت یا اداره کردن است که افلاطون این واژه را در ارتباط با نحوه طراحی نظام حکومتی مورد استفاده قرار داد. این کلمه که از واژه انگلیسی Govern الندل-میلر حکمرانی را چگونه حکومت کردن و فرمان دادن بر مردم و چگونگی اداره و تنظیم امور دولت معنا کرده اند. شاید دقیق ترین تعریف حکمرانی در گزارش کمیسیون حکمرانی جهانی اینگونه باشد: حکمرانی مجموعه ای از ارزشهای فردی و نهادی، عمومی و خصوصی است که امور مشترک مردم را اداره می کند. بنابراین حکمرانی اعمال قدرت اقتصادی، سیاسی و اداری برای مدیریت امور کشور در همه سطوح است. حکمرانی فرایند تصمیم گیری، اجراء، نظارت و ارزیابی را در بر می گیرد و شامل ساز و کارهایی است که از طریق آنها شهروندان و گروهها منابع خود را دنبال و حقوق قانونی شان را اعمال کرده، تعهدات خود را عملی می کنند و ائتلاف نظرها را به بحث می گذارند (ابراهیم پور و الیکی، خرداد ۱۳۹۵). سایت کنفرانس بین المللی نخبگان مدیریت.

از طرفی حکمرانی را می توان « نفوذ هدایت شده در فرآیندهای اجتماعی » تعریف کرد که مکانیسم های مختلفی در آن درگیر هستند. برخی از این مکانیسم ها بسیار پیچیده اند و فقط از فعالان بخش دولتی سرچشمه نمی گیرند. تمامی تعاریف جهت تعریف حکمرانی بیانگر مفهومی وسیع تر از حکومت هستند. کاربرد جدید این واژه فقط شامل فعالان و نهاد های دولتی نمی شود بلکه شامل سه نهاد حکومت، جامعه مدنی و بخش خصوصی می شود. از این رو اصطلاح مذکور حکمرانی دولت را در بر می گیرد. اما با درگیر کردن بخش خصوصی و جامعه مدنی از آن فراتر می رود. هر سه آنها برای توسعه انسانی پایدار، ضروری هستند. دولت، محیط سیاسی و حقوقی مناسب به وجود می آورد، بخش خصوصی اشتغال و در آمد ایجاد می نماید و جامعه مدنی هم تعامل سیاسی و اجتماعی گروه های فعال برای مشارکت در فعالیتهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی را تسهیل می نماید. (میدری و خیرخواهان، ۱۳۸۳). مفهوم حکمرانی را می توان در سطوح مختلفی چون سطح جهانی، ملی، سازمانی و جوامع محلی مورد استفاده قرار داد. چهار بخش اصلی جامعه که می توانند هریک به نوبه خود در انجام امور انجام وظیفه کنند، عبارتند از: کسب و کار، موسسات جامعه مدنی (شامل سازمان های داوطلب و بخش غیر انتفاعی)، دولت و رسانه. بنا به تعریف ارائه شده در گزارش کمیسیون حکمرانی جهانی ۱۹۹۵ میلادی "حکمرانی

مجموعه ای از روش های فردی و نهادی، عمومی و خصوصی است که امور مشترک مردم را اداره می کند. حکمرانی فرایندی پیوسته است که از طریق آن منافع متضاد یا متنوع را همساز می نماید و اقدام همکاری جویانه اتخاذ می گردد. حکمرانی شامل نهادهای رسمی و نظام هایی است که برای تضمین رعایت قانون قدرت پیدا کرده اند همچنین قرارهای غیر رسمی که مردم و نهادها بر سر آن توافق نموده اند یا درک می کنند که به نفع آنهاست (صدری، ۱۳۸۰).

۲-۲- ابعاد، ارکان ومؤلفه های حکمرانی خوب

یک الگوی واحدی را نمی توان برای حکمرانی خوب معرفی و ارائه کرد، اما چهار رکن اصلی حکمرانی خوب عبارتند از: اول، بخش عمومی و دولت که وظیفه هدایت و راهبری و برقراری حاکمیت قانون را به عهده دارد. دوم، بخشهای خصوصی که عهده دار ایجاد اشتغال، درآمد، تولید، تجارت و وظیفه کسب و کار را بدوش دارند. سوم، جامعه مدنی که فراهم کننده فرصت ابراز وجود مردم و شهروندان است. چهارم، سازمان های محلی که وظیفه بسیج، سازماندهی و اعمال فرهنگهای بومی را به عهده دارند. بانک جهانی شش بعد اصلی برای حکمرانی خوب تعریف کرده است: ۱- آزادی بیان و پاسخگویی شامل آزادیهای مدنی و ثبات سیاسی ۲- اثربخشی حکومت شامل کیفیت خط مشی گذاری و کیفیت ارائه خدمات عمومی ۳- فقدان اجبارهای قانونی ۴ - قواعد قانونی شامل حمایت از حقوق مالکیت ۵ - انسجام درونی قوه قضاییه و کنترل فساد ۶ - نظام اداری پاسخگو (ابراهیم پور و الیکی، خرداد ۱۳۹۵ سایت کنفرانس بین المللی نخبگان مدیریت)

۲-۳- نظریه حکمرانی خوب

ایده حکمرانی خوب معطوف به نحوه ارتباط بین جامعه و دولت (دولت و شهروندان) است. مولفه های اصلی سازنده این ایده را دموکراسی، حاکمیت قانون، دستگاه قضایی موثر و مستقل، شفافیت و مبارزه با فساد شکل می دهند. بنابراین حدود، توانایی ها و قابلیت های دولت و میزان دخالت آن در امور عمومی و حوزه فعالیت های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی شهروندان، فاکتورهایی هستند که منظر یک حکمرانی خوب، خودنمایی می کنند. نظریه حکمرانی خوب، الگوی حاکمیت را به معنای فرآیند باز خط مشی گذاری، حرفه ای شدن دیوانسالاری، دولت پاسخگو، جامعه مدنی قوی، فعال و مشارکت جو در امور عمومی تعریف کرده اند. این شاخص ها عبارتند از: وجود تقویت ساختارهای دموکراتیک، شفافیت،

پاسخگویی، هوشمندی و توسعه مشارکت، توجه و واکنش مناسب به خواسته های مردم، وضع خط مشی های مناسب اقتصادی برای تسهیل توسعه، احترام به حقوق بشر و حاکمیت قانون.

شکل ۱-۲- پیش نیازهای حکمرانی خوب

منبع: اعلائی و مقیمی، ۱۳۹۰

۲-۳-۱- مولفه های حکمرانی خوب

یک مبنای اساسی برای ویژگی های حکمرانی خوب، شاخص های هشت گانه ای است که توسط برنامه توسعه سازمان ملل و بانک جهانی مطرح شده اند. این شاخص ها به ترتیب عبارتند از این شاخص ها عبارتند از: وجود تقویت ساختارهای دموکراتیک، شفافیت، پاسخگویی، هوشمندی و توسعه ی مشارکت، توجه و واکنش مناسب به خواسته های مردم، وضع خط مشی های مناسب اقتصادی برای تسهیل توسعه، احترام به حقوق بشر و حاکمیت قانون که در شکل ۱-۲ قابل مشاهده می باشد. (اعلائی و مقیمی، ۱۳۹۰، ۸۴)

شکل ۱-۲- مولفه های حکمرانی خوب

منبع: اعلائی و مقیمی، ۱۳۹۰، ۸۴

۲-۳-۲- ویژگی‌های حاکمیت خوب

هریک از این شاخص‌ها، نقش مهمی را در ایفای یک الگوی حاکمیت خوب، بازی می‌کنند. جوامعی که به خوبی اداره می‌شوند، از سطوح بالای رشد اقتصادی و رفاه شهروندان برخوردارند.

۲-۳-۲-۱- مشارکت

مشارکت می‌تواند به شکل مستقیم یا از راه نهادهای میانجی قانونی و یا نمایندگان باشد. مهم است که تأکید شود دموکراسی مبتنی بر نمایندگی، لزوماً به این معنی نیست که ملاحظات اکثریت جامعه در تصمیم‌گیری لحاظ شود. لازمه مشارکت، اطلاع دهی و سازماندهی است؛ یعنی از یک سو آزادی انجمن‌ها و بیان و از سوی دیگر وجود جامعه مدنی سازمان یافته مورد توجه قرار گیرد. (میدری، ۱۳۸۸، ۸۵)

۲-۳-۲-۲- قانون‌گرایی (حاکمیت قانون)

برقراری سیستم حکمرانی خوب نیازمند چارچوب‌های قانونی عادلانه و منصفی است که از ویژگی بی‌طرفانه بودن برخوردار است. در این چارچوب باید از حقوق کلیه افراد مخصوصاً حقوق محرومان محافظت به عمل آید. اجرای این گونه قوانین در یک فضای بیطرفانه و مبتنی بر انعطاف، نیازمند دستگاه قضایی مستقل و نیروی پلیس بی‌طرف و عاری از فساد است. در حقیقت اینکه تا چه میزان قوانین در یک جامعه واقعی اند و می‌توان به اجرای آنها اطمینان داشت با این شاخص ارزیابی می‌شود. در این شاخص به ویژه اجرای قراردادهای، احتمال وقوع جرم‌های خشونت‌آمیز و غیرخشونت‌آمیز، اثربخشی و قابلیت پیش‌بینی عملکرد محاکم قضایی، در یک جامعه مدنظر است (Kaufmann et al, 2002).

۲-۳-۲-۳- شفاف‌سازی

امروزه شفافیت به حق دسترسی به اطلاعات دولت به عنوان امری ضروری برای مشارکت دموکراتیک، اعتماد به دولت، پیشگیری از رشوه خواری، اتخاذ تصمیمات، صحت اطلاعات دولتی و تدارک اطلاعاتی برای عموم در نظر گرفته شده است. کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل برای آسیا و اقیانوسیه شفافیت را شامل فرآیندها و اطلاعاتی میدانند که به طور مستقیم در دسترس افراد قرار می‌گیرند و اطلاعات کافی به منظور درک و کنترل آنها فراهم می‌گردد. از اینرو، شفافیت مبتنی بر موجودیت سازوکارهایی برای تضمین دسترسی عامه، مردم به فراگرد تصمیم‌گیری است. شفافیت، تلاشی در ارتباط با پاسخگویی است و شامل اقدامات

شفاف در روبه‌های کاری پذیرفته شده توسط دولت می‌باشد همچنین شفافیت می‌تواند از طریق دسترسی مستقیم و غیرمستقیم شهروندان به اطلاعات دولتی کسب شود. همچنان که شفافیت افزایش می‌یابد، از میزان فساد کاسته می‌شود. شفافیت به معنی جریان آزاد اطلاعات و قابلیت دسترسی سهل و آسان به آن برای تمامی ذینفعان مربوطه است. اطلاعات باید به اندازه کافی و به صورت قابل فهم در دسترس باشند و از طرف دیگر اتخاذ تصمیمات و اجرای آنها از قوانین و مقررات مشخصی پیروی کند.

شفافیت به این معنی است که تصمیمات گرفته شده و اجرای آنها به شیوه ای صورت گیرد که به پیروی قوانین و مقررات بینجامد و اطلاعات به صورت آزاد و کافی در دسترس همگان موجود باشد. شفافیت در جریان آزاد اطلاعات قرار دارد. فرآیند ها، موسسات و اطلاعات باید به طور مستقیم و به اندازه کافی در دسترس کسانی قرار گیرد که تصمیم‌گیری با آنها ارتباط می‌یابد، تا ذی نفعان بتوانند به درک و نظارت بر نظام های حاکم بپردازند.

۲-۳-۲-۴- کنترل فساد

آنچه در این شاخص مدنظر قرار می‌گیرد این است که قدرت عمومی و دولتی تا چه حد مورد سو استفاده و در خدمت تحقق منافع شخصی و خصوصی قرار می‌گیرد. این شاخص، هم فساد های جزئی و کوچک و هم فساد های بزرگ و کلان را شامل می‌شود. براساس این شاخص هرچه نظام سیاسی و دولت در تسخیر نخبگان و منافع خصوصی باشد، نشان دهنده حکمرانی ضعیف و عکس آن بیان گر رتبه بالاتری از حکمرانی خوب است. وجود فساد باعث تخصیص غیر بهینه استعداد های جامعه می‌گردد و در شرایطی که فساد در جامعه شایع شود افراد جامعه به ویژه نیروی انسانی با استعداد به جای استفاده از ابتکار و نوآوری خود، سعی می‌کنند از رهگذر پرداخت رشوه و تبانی با مقامات دولتی، اقدام به کسب یک رانت قانونی یا مجوز دولتی نمایند (شرکاء و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۶۳). درک و شناخت عمیق مفهوم حکمرانی خوب، می‌تواند معیار های ارزشمندی را فراهم کند به دولت‌ها و جوامع کمک کند تا درک بهتری از رابطه بین اشکال مختلف نهادی و راه های فراهم آوردن سلامت اجتماعی- اقتصادی برای شهروندان را به دست آورند. درک بهتر حکمرانی خوب می‌تواند یک نقشه راه یا مبنایی برای قضاوت در خصوص فرایندهای آتی، اصلاحات نهادی و تکامل در بخش دولتی را فراهم کند. این می‌تواند جایگزینی مناسب برای کاهش اندازه موسسات عمومی باشد که در سالیان اخیر، به عنوان ((اصلاحات)) از

بررسی تأثیر کرونا بر حکمرانی خوب با تأکید بر شفافیت

آن یاد شده است (صانعی، ۱۳۸۵: ۳۳). با این همه موضوع حکمرانی خوب تنها دولت نیست. حکمرانی خوب به چیزی بیشتر از دولت خوب نیازمند است.

۲-۳-۵- پاسخگویی؛ مسؤلیت‌پذیری

هر دولتی نیازمند نظامی پاسخگو می‌باشد تا به طریقی عمل کند که مورد تأیید جامعه باشد. پاسخگویی مبنای هر جامعه‌ای است که ادعا می‌کند دموکراتیک است. بر این مبنا لازمه دموکراسی، داشتن یک نظام پاسخگوی مناسب می‌باشد. البته پاسخگویی انواعی دارد که عبارتند از:

مارشال (۱۹۸۷) پاسخگویی را به پاسخگویی دموکراتیک، پاسخگویی قانونی و پاسخگویی مالی تقسیم بندی کرده است. استون (۱۹۹۳)، انواع پاسخگویی را شامل سیاسی، مدیریتی، قانونی، حرفه‌ای و پاسخگویی در زمینه خرید بخش‌های دولتی دانسته است. کلین و پرکی نز (۱۹۶۶): پاسخگویی شغلی، حرفه‌ای، مدیریتی، بین وزارتخانه‌های و پاسخگویی در برابر عامه مصرف‌کنندگان. هیکس (۱۹۸۸): مدیریتی، سیاسی، عمومی، حرفه‌ای کارکنان سازمان‌های دولتی و قانونی. ولف (۲۰۰۰): قانونی، مالی، پاسخگویی در برابر عملکرد و سیاست‌ها، دموکراتیک و اخلاقی. رمزک (۲۰۰۰): مدلی بر اساس میزان استقلال (کم یا زیاد) و منبع نظارت (درونی، بیرونی) شامل: سازمانی، حرفه‌ای، قانونی و سیاسی (به نقل از موسوی. سایت مدیریت دولتی نوین)

۲-۳-۶- عدالت‌جویی

در حکمرانی خوب همه افراد باید از فرصت‌های برابر برخوردار باشند. رفاه یک جامعه وابسته به تضمین این امر است که همه اعضای آن احساس کنند در آن جامعه ذینفع هستند. عبارت دیگر عدم برابری به باز تولید مناسبات نابرابر قدرت و ثروت و تقسیم بندی‌های ناشی از آن در جوامع هستند و با گسترش نابرابری‌ها مسلماً جهل و فقر که عوامل زمینه‌ساز فروپاشی و تغییر نظام‌های سیاسی است، نشر می‌یابد. لذا تحقق عدالت و استقرار یک حاکمیت مطلوب، هر دو در گرو یکدیگرند. (قلی‌پور، ۱۳۸۳، ۱۷۵) در واقع پس از بررسی پیشینه تحقیق و ادبیات نظری در این خصوص و در گیر بودن جامعه با بیماری همه‌گیر و نحوه مدیریت و کنترل آن و شکل حکمرانی خوب برای ایجاد اعتماد و شفافیت در جامعه برای یافتن مصادق آن در کشور ایران در حال حاضر به مواردی عینی اشاره می‌شود.

۳- مصادیق آرایه شده از فقدان شفافیت

۳-۱- اعلام آمار غیرواقعی در ایران

در ایران برخی از روسای دانشگاه‌های پزشکی سراسر کشور که در خط مقدم جبهه مبارزه با کرونا در دو ماه اخیر قرار دارند، بدلیل اظهارنظرهایی که درباره آمار غیرواقعی، در ایران داشته اند از کار خود عزل شده اند. حسن عادل، معاون آموزشی دانشگاه علوم پزشکی قم، یکی از آنهاست. وی در اولین روزهای شیوع ویروس کرونا، در یک مصاحبه تلویزیونی گفته بود که یک هفته پیش از ۳۰م بهمن ماه، زمانی که دولت آنرا آغاز شیوع ویروس در ایران عنوان کرده، در قم و ۱۵ استان دیگر موارد مشکوک به آلودگی ویروس کووید-۱۹ مشاهده شده «اما به دلیل دستورالعمل‌های رسمی وزارت بهداشت» از آنها معاینه به عمل نیامده است. رئیس دانشگاه علوم پزشکی اردبیل هم در همین رابطه از کار خود برکنار شد. دکتر فرزانه پیش تر در یک مصاحبه تلویزیونی گفته بود که آمار منتشرشده توسط وزارت بهداشت تنها گوشه ای از واقعیت است و آمار رسمی مبتلایان بسیار بیش تر از اعداد اعلام شده است. و نهایتا اخیرا محمد جواد حق شناس، عضو شورای شهرتهران آمار اعلام شده مبتلایان و خصوصا قربانیان به ویروس کرونا در ایران را غیرشفاف دانست و گفت اعداد اعلام شده با رقم هایی که در سطح کلان گزارش می‌شود به هیچ عنوان همخوانی ندارند. (یورونیوز. ۲۰۲۰/۰۴/۱۴)

۳-۲- تناقض‌های آماری در موضوع کرونا

احمد امیرآبادی فراهانی نماینده قم روز دوشنبه ۵ اسفند علاوه بر اعلام فوت پنجاه نفر در قم، افشا کرد که سه هفته است کرونا به قم آمده و این موضوع دیر اعلام شده و زمان فوت برخی افراد مشکوک به کرونا ۲۴ بهمن بوده است. او همچنین خواستار قرنطینه شدن شهر قم شد و گفت: روزانه ۱۰ نفر در قم از بین می‌روند. امیرآبادی همچنین گفت از ۵۰ نفری که در قم فوت کرده‌اند، ۳۲ نفر در محل قرنطینه جان باختند و جواب آزمایش دو نفر از کودکان هم در این شهر مثبت بوده است. ساعتی پس از انتشار گفته‌های نماینده قم در مجلس، دو مقام دولتی، آمار دیگری درباره مبتلایان به ویروس کرونا ارائه کردند. ایرج حریرچی معاون وزیر بهداشت، شمار جان‌باختگان بر اثر کرونا را ۱۲ نفر و تعداد مبتلایان به این ویروس در ایران را ۵۹ الی ۶۱ نفر اعلام کرد. حریرچی همچنین گفت: حتی اگر آمار فوت‌شدگان، نصف رقم اعلامی امیرآبادی فراهانی هم باشد، استعفا خواهد داد. اخبار شیوع ویروس کرونا در ایران و بحران پاسخگویی، شفافیت و همچنین بی‌اعتمادی به مسئولان، زبان‌های دیگری را هم

متوجه کشور کرده است. از جمله بحران کمبود امکانات پیش‌گیری، قرنطینه و درمان مانند ماسک و کمبود دستگاه‌های شناسایی موارد مشکوک، صدور وپروس به خارج توسط مسافران ایرانی، بسته شدن مرزهای کشورهای همسایه به روی ایرانیان و تعطیلی مراکز اقتصادی و آموزشی کشور. چرا مسئولان امر تا این اندازه از شفافیت می‌ترسند و با وجودی که می‌دانند بالاخره حقیقت مشخص می‌شود. به نظر می‌رسد بحران عدم پاسخگویی و عدم شفافیت در موضوع وپروس کرونا، حکایت از یک اپیدمی‌دارد و روز به روز، شکاف اعتماد عمومی را بیشتر می‌کند. (دیدارنیوز. ۱۳۹۸/۱۲/۵)

یکی از مسائلی که این روزها ذهن خیلی‌ها را درگیر خود کرده، عدم تطابق آمارهای رسمی از کرونا با مشاهدات غیررسمی و نیمه‌رسمی از مناطق گوناگون کشور است. فرماندار کاشان آماری را می‌گوید که با آمار رسمی تفاوت بسیار زیادی دارد. مشاهدات مردم در گیلان بسیار متفاوت از آمار رسمی است. واقعیت چیست؟ آیا مسوولان واقعیت را نمی‌گویند؟... اگر نهاد یا فردی سه عنصر را در اطلاع‌رسانی رعایت نکند، باز هم به دروغگویی متهم می‌شود: دروغ نگوید، همه حقیقت را بگوید، جز حقیقت نگوید. اگر آمار رسمی مربوط به کرونا دروغ نباشد، قطعاً دو مورد دیگر در این آمار رعایت نشده است. چرا؟ آمار رسمی چیست؟ کسانی که تست کرونا می‌دهند و تست آنان مثبت می‌شود، جزو آمار رسمی مبتلایان به کرونا محسوب می‌شوند. آنان یا درمان شده و مرخص می‌شوند یا فوت می‌کنند یا کماکان در حال درمان و گذراندن دوران درمان و نقاهت هستند. احتمالاً تعداد کرونایی‌های کشور چندین برابر این رقم است.... وزارت بهداشت به‌شدت می‌ترسد که آمار مرگ و میر غیر ثبت رسمی بیمار را اضافه کند، درست هم هست ولی از سوی دیگر نمی‌تواند مخرج کسر که مبتلایان به بیماری هستند را تخمینی اعلام کند. به علاوه می‌ترسد بگوید که کیت‌های تشخیص به اندازه کافی در دسترس ندارد. در نتیجه سکوت می‌کند و به انتشار آمار رسمی قناعت می‌کند؛ آماری که خودشان هم می‌دانند با واقعیت تطبیق ندارد. اینجاست که نظام اطلاع‌رسانی هم چوب را می‌خورد و هم پیاز را. به نظرم بهتر است که یک کارشناس مسلط بر امور پزشکی و آماری از طرف ستاد ناتوان مبارزه با کرونا دل را به دریا بزند و همه واقعیت‌ها را به روشنی بیان کند. این طوری حداقل بخشی از ابهامات برطرف می‌شود. در حالی که با سیاست کنونی جز ابهام و شایعه هیچ چیز دیگری اثبات نمی‌شود. می‌توان دو نوع آمار رسمی و تخمینی داد.» (عبدی. اعتماد. ۱۳۹۸/۱۲/۲۱)

۳-۳- بی‌اعتمادی عمومی در شرایط عادی و شرایط کرونا

در ایران با بحران اعتماد عمودی مواجه هستیم، به این معنا که اعتماد میان مردم به مسئولان از یک سو و مسئولان به مردم از سویی دیگر از بین رفته است. مردم بر این باورند که مسئولان حقایق را بازگو نمی‌کنند، در نتیجه بازار شایعات هرروز داغتر می‌شود.» این مدرس دانشگاه با اشاره به اینکه عده ای از بی‌اعتمادی موجود نهایت بهره را برده و شایعه سازی می‌کنند بیان کرد: «هر میزان هم تاکید کنیم که برخی اخبار شایعات بی اساس هستند تنها نتیجه ای که می‌گیریم تشدید و افزایش میزان شایعات است.» تا نباشد چیزی؛ مردم همواره بر اساس ضرب المثل معروف تا نباشد چیزی مردم نگویند چیزها شایعات را باور می‌کنند. البته اکنون دولت در حال شفاف سازی است. آمار واقعی منتشر می‌کند اما به دلیل آمارهای دروغینی که در شبکه های اجتماعی وجود دارد مردم باور نمی‌کنند.» در رابطه با شیوع کرونا نیز مدت ها شیوع این ویروس در ایران از سوی دولت تکذیب شد. وزیر بهداشت همواره شیوع این ویروس را تکذیب می کرد در صورتی که بعدها خبرهایی منتشر شد مبنی بر اینکه دوهفته پیش از اعلام ابتلای ایرانی ها به این ویروس چند نفر در قم به دلیل ابتلا به کرونا در گذشته بودند ودولت نیز از این موضوع خبر داشت.» (قرایی. سایت فراز)

واقعیت این است که ملت ایران، ملت شرایط بحران است؛ یعنی، وقتی شرایط غیر عادی می‌شود مردم به گذشته خود و به همبستگی و وفاق اجتماعی‌شان برمی‌گردند. اما پرسش اصلی اینجا است که چرا در شرایط عادی این سطح از همبستگی وجود ندارد. این امر به علت برخوردی است که ساختار حاکمیت با مردم دارد. اگر مجموعه حاکمیت با مردم شفاف و صادق باشد و زمینه و بستر لازم را برای مشارکت مردم فراهم کند، آن چه در شرایط غیر عادی رخ می‌دهد در شرایط عادی هم شاهدش خواهیم بود. این امر دقیقاً بر عکس آن اتفاقی است که در جوامع غربی رخ می‌دهد. آنان مردم روزهای بحران نیستند و در دوران بحران، گرگ یکدیگر می‌شوند. این در حالی است که متأسفانه ما در شرایط عادی، تا حدودی آسیب‌رسان به یکدیگر هستیم. چرایی این امر را به فرهنگ مردم مرتبط نمی‌دانم و غالباً به نوع مواجهه ساختار حاکمیت با مردم مرتبط می‌دانم که بعضاً فراموش می‌کنند که باید خدمتگزار مردم باشند.» (افروغ، ۱۳۹۹/۱/۲۰)

۳-۱- لزوم شفاف‌سازی از ابتدای شیوع

دلیل انتشار شایعات در واقع عدم شفاف سازی و پنهان کاری بود که در ابتدای شیوع ویروس کرونا

از سوی دولت رخ داد. آمار مبتلا شدگان به این ویروس و میزان شیوع آن به درستی بیان نشد. از سویی دیگر جامعه نیز نسبت به دولت و حاکمیت بی‌اعتماد است.» او افزود: «در واقع سرچشمه تمامی این شایعات بی‌اعتمادی عمودی مردم نسبت به حاکمیت و مسئولان است. به همین دلیل مردم تصور می‌کنند دولت از آنها حقایق را پنهان می‌کند.» قرایی مقدم با اشاره به اینکه در علم جامعه‌شناسی دو نوع بی‌اعتمادی وجود دارد بیان کرد: «بی‌اعتمادی عمودی و بی‌اعتمادی افقی از انواع بی‌اعتمادی هستند که در جامعه‌شناسی از سوی کلمن و فوکو طی سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۰ مطرح شده‌اند.» (قرایی، بی‌تا)

۳-۱-۲- عدم شفاف‌سازی وزارت بهداشت

اقلیما گفت: «وزیر بهداشت گفته است که پیک شیوع کرونا این هفته است و این به معنای آن است که از ۱۵ روز قبل ویروس کرونا در ایران شایع شده و مردم به آن مبتلا شده بودند اما از آنها پنهان کردند. دولت می‌دانست و به مردم نگفت، باع شد مردم دچار سردرگمی شوند.» «مردم نیز اکنون خبرها را از شبکه‌های اجتماعی پیگیری می‌کنند و نه رسانه‌های رسمی. در شبکه‌های اجتماعی هم خبرهای کذب و دروغ فراوان است. افراد منفعت طلب و سودجو در حال سواستفاده از مردم هستند. آنها نمی‌دانند کدام خبر درست است و کدام شایعه است. به همین دلیل آسیب می‌بینند.» شایعه به دلیل اهمیت موضوع و ابهام‌های موجود در خبرهای مراجع رسمی دولتی ایجاد می‌شود اما به همین راحتی از بین نمی‌روند. بلکه با جلب اعتماد مردم می‌توان با شایعات مقابله کرد که این کار سالیان طولانی زمان می‌برد. در این میان از پنهان کاری و عدم شفافیت دولت، رسانه‌ها به شدت زدند (قرایی، بی‌تا).

در ایام کرونا بسیج خوبی متشکل از کارشناسان و برخی سازمان‌های مردم‌نهاد به راه افتاد و در آن آحاد ملت خواسته شد که در تهیه اقلام بهداشتی در حد توان خود کمک کنند. ضمن تقدیر از همه ی کسانی که در این شرایط حساس به فکر سلامت عمومی جامعه هستند اما باید از برخی سازمان‌ها خواست که با توجه به ردیف بودجه‌ی قابل تأملی که هر ساله برایشان تعریف می‌شود و در مورد برخی هنوز مشخص نیست که خروجی برنامه‌هایشان چیست مقداری از این بودجه را که گاهاً غیرمنطقی به نظر می‌رسد در اختیار نهادهایی قرار دهند که در خط مقدم مبارزه با اپیدمی کرونا هستند و بعد میزان کمکشان به صورت شفاف بیان شود تا مشخص گردد که ظرفیت چنین سازمان‌ها در چنین مواقع حساسی دقیقاً چقدر است و چطور می‌توان روی کمک و یاری آنها حساب کرد؟ انجام این موضوع

همچنین به افراد جامعه در برآورد میزان مردمی بودن چنین سازمان‌ها و مدیرانی نیز کمک خواهد کرد و این شائبه که برخی از سازمان‌ها تنها با لابی و فشاری که در بخشهای بالایی دارند برای خود دکان بازار راه انداخته‌اند از بین خواهد رفت. ضمن اینکه باید به این موضوع توجه کرد که امیدواریم با توجه به لایحه‌ی فعلی بودجه برخی سازمان‌ها در راستای شفافیت عملکرد سالهای گذشته‌ی خود را اعلام کنند تا میزان اثرپذیری مردم از آنها و تأثیرگذاری سیاستها و اهدافشان روشن شود. هر ساله شاهد هستیم که برخی از نهادها بدون اینکه گزارش کار شفاف و روشنی داشته باشند قسمتی از بودجه را در اختیار می‌گیرند و انگار قرار نیست که به کسی در این مورد پاسخ دهند. انجام این مسئله اولاً می‌تواند شائبه‌ی مصرف‌کننده بودن چنین سازمان‌هایی را از بین ببرد و دوماً آنها را در گفتگوی بدون تعارف با مردم قرار می‌دهد. باید دید که آیا این سازمان‌ها قائل به انجام چنین شفافیتی هستند و یا باید شائبه‌ها و گمانه‌زنی‌ها را در مورد آنها ادامه دار ببینیم. (سایت نبض بازار. ۱۳۹۸/۱۲/۱۳)

۳-۱-۳- مصادیقی از شفافیت و واکنش به انتقادات از عدم شفافیت دولت

محمود واعظی، رئیس دفتر رئیس‌جمهور، و در پاسخ به این پرسش که برخی سیاسیون انتقاد کرده‌اند چرا دولت از ابتدا، سیاست محدودسازی را اجرا نکرده است، گفت: در این موضوع، دو سه نکته باید لحاظ گردد. وی اظهار کرد: نکته اول این است که در مهار ویروس کرونا، الگوهای محدودسازی، چندین نوع بوده که قرنطینه یکی از آنهاست و هنوز هم هیچ کس به طور قطعی نمی‌تواند تایید کند که قرنطینه سنتی، راه حل قطعی و دقیق این ماجرا است. اجرای سیاست قرنطینه و بهره‌گیری از قوه قهریه، دستکم در این سه کشور اروپایی، موفق نبوده و به جای استفاده از قوه قهریه، بحث فاصله‌گذاری اجتماعی مبتنی بر رفتار مدنی راه مطمئن تری از قرنطینه و استفاده از قوه قهریه است. دولت برای جلوگیری از شیوع ویروس کرونا، بسیار سریعتر و گسترده‌تر از کشورهای دیگر، مدارس، دانشگاه‌ها، اجتماعات مختلف و مراکز عمومی غیرضروری را تعطیل کرد و کارکنان حاضر در ادارات را به یک سوم تقلیل داد و سیاست حضور گردشی کارمندان در ادارات را اجرا کرد. (واعظی، ایرنا. ۱۳۹۹/۱/۸)

حجت‌الاسلام حسن روحانی، رئیس‌جمهور در نامه خطاب به سران کشورها؛ مقابله با این ویروس مستلزم اقدامات هماهنگ و مشترک منطقه‌ای و بین‌المللی از یک سو و اتخاذ تدابیر سخت، تأمین نیازمندی‌های اساسی مردم، و... از سوی دیگر است. در این شرایط، ایران — به‌خلاف سایر کشورهای درگیر — با موانع و محدودیت‌های جدی مواجه است که ناشی از تحمل دو سال تحریم‌های گسترده

غیرقانونی، سیاست فشار حداکثری و کارشکنی‌های سیستماتیک دولت آمریکا می‌باشد. رژیم ایالات متحده طی سال‌های اخیر، بیش از ۱۰۰ اقدام تحریمی علیه ملت و دولت ایران اعمال کرده و در حدود ۱۲۰۰ شخص و موجودیت ایرانی را به فهرست‌های تحریمی خود افزوده است. رئیس‌جمهور کشورمان با اشاره به اینکه این تحریم‌ها ظرف کمتر از دو سال گذشته در حدود ۲۰۰ میلیارد دلار به اقتصاد ایران خسارت مستقیم وارد آورده است. رئیس‌جمهور با ابراز اینکه جمهوری اسلامی ایران با کمال شفافیت پس از شناسایی اولین فرد مبتلا به ویروس آن را اعلام و مواجهه با آن را آغاز نمود و به‌اذعان نماینده سازمان بهداشت جهانی پیشرفت فوق‌العاده‌ای در مبارزه و مهار بیماری کرونا از سوی دولت ایران صورت گرفته است، تأکید کرده است مدیریت این بحران عظیم و خطرناک توسط هیچ کشوری به‌تنهایی میسر نیست چه رسد به اینکه آن کشور در دسترسی به بازارهای مالی بین‌المللی و تأمین کالاهای مورد نیاز خود با مشکلات فراوان مواجه باشد و.... (تسنیم، ۱۳۹۸/۱۲/۲۴)

ریعی؛ کرونا در داخل کشور هم یک مسئله بهداشتی و درمانی است هم مسئله اجتماعی است. ویروس کرونا مرزهای طبیعی و اجتماعی را به رسمیت نمی‌شناسد بین زن و مرد بالا شهری پایین شهری این قوم و آن قوم تمایز قائل نمی‌شود، با زندگی روزمره مردم نیز مرتبط است در شرایطی هستیم که همه باید در کنار یکدیگر به مبارزه برخیزیم همه در کنار وزارت بهداشت که در خط اول مقابله است قرار بگیریم و بایستیم و به پزشکان اعتماد کنیم. از همه جناح‌ها می‌خواهم که از سیاسی کردن این موضوع اجتناب کنند در خصوص رسانه‌ها درخواست من دو جهت ویژه دارد؛ امروز خبری را می‌دیدم که اعلام کرده بود. تمامی فروشگاه‌ها به حالت تعلیق درخواست آمدن لذا کسانی که خریدهای مهمی دارند این چند روز انجام دهند؛ این خبر غیر مسئولانه‌ای است که نه نیت خیرخواهانه دارد و تنها نیتشان به هم زدن آرامش است. من از همه رسانه‌ها می‌خواهم به عنوان میانجی‌های جامعه می‌خواهم هم اطلاع‌رسانی صورت بگیرد و حتی زیادی اطلاع‌رسانی را منفی نمی‌دانیم اما اطلاع‌رسانی باید به دولت کمک کرده و به جامعه آرامش بدهد. باید اطلاع‌رسانی صورت گیرد و اطلاع‌رسانی زیاد را منفی نمی‌دانیم، منتهی اطلاع‌رسانی که به دولت را کمک کرده و کاستی‌ها به دولت منتقل شود. مردم بدانند دولت، رئیس‌جمهور و همه افراد مسئول این تعهد، وظیفه قانونی و تعهد اخلاقی دارند که هیچ چشم‌پوشی از اتفاقات صورت نگیرد. مطمئن باشید هر تعداد افرادی که به رحمت خدا می‌روند بیان می‌شود. کرونا یک بیماری جهانی است و ظرفیت بهداشتی ما می‌تواند این بیماری را شکست دهد.

هراس بیش از حد، آسیب‌پذیری مقابل کرونا را افزایش می‌دهد. از روزی که ما پروازها به چین را متوقف کردیم یک بازرگان به صورت غیرمستقیم دو بار به این کشور سفر کرده و امروز یکی از دلایل شیوع این بیماری همین فرد است. ما در زمینه ویروس کرونا بیشتر از بسیاری از کشورها شفافیت به خرج داده‌ایم و بسیاری از کشورها علیرغم وجود بیمار آن را به مردم خود اعلام نکرده‌اند که بعد قطعا در اخبار اعلام می‌شود. (ریعی. مدارا. ۱۳۹۸/۱۲/۵)

۳-۱-۴- باز تولید اعتماد عمومی

ایرانیان مثل دفاع مقدس، سیل و بحران‌های دیگر، بحران کرونا را هم مدیریت می‌کنند و هرچه جلوتر می‌رویم فضای اعتماد به دولت بهتر می‌شود. شروع کرونا در ایران، شاید با بی‌اعتمادی مردم نسبت به مسئولان ذیربط همراه بود اما مانند هر اتفاق غیرعادی تاریخی به تدریج که به سمت جلو حرکت کردیم و حوادثی را پشت سر گذاشتیم، اعتماد مردم به دولت و حاکمیت بیشتر می‌شود زیرا ایرانیان چه در موضع حکمران و چه در موضع مردم، کلا قوم شرایط غیرعادی و بحرانی هستند. : شاید اوایل آمدن کرونا با یک بی‌اعتمادی همراه بود. به نظر می‌رسد هرچه که جلوتر آمدیم این بی‌اعتمادی ترمیم شد و به اعتماد تبدیل شد یعنی مشاهده می‌کنیم که آمارهایی که مسئولان ذیربط می‌دهند نزدیک به همان آمارهایی است که سازمان بهداشت جهانی می‌دهد و وزارت بهداشت ما مورد تقدیر سازمان بهداشت جهانی هم قرار می‌گیرد... (افروغ. ایرنا. ۱۳۹۸/۱۲/۱۲)

نتیجه‌گیری

حکمرانی خوب مستلزم این است که تمام وظایف حکمرانی، نقش‌ها و مسئولیت‌های وابسته به آن روشن و واضح بوده و افراد طوری رفتار کنند که مطابق با نقش آنها باشد. با این توضیح که به لحاظ ساختاری جامعه ایران با چالش بی‌اعتمادی و عدم شفافیت بعنوان یکی از مهمترین مولفه‌های حکمرانی مطلوب نسبت به حکومت برخوردار بوده است، به همین دلیل در بحران‌ها این موضوع اهمیت بیشتری می‌یابد. فقدان شفافیت در ایران در موضوع کرونا و به علت فقدان مطبوعات آزاد در کشور و ظرفیت شایعه‌سازی در ایران فقدان سواد رسانه‌ای در جامعه ایران فراقنی کردن مشکلات، چالش‌ها و عدم اعلام به موقع ورود ویروس کرونا به ایران و عدم اعلام قرنطینه قم بعنوان مرکز شیوع کرونا در ایران و تداوم پروازهای ماهان به ووهان چین و اعلام دقیق کشته‌ها در اثر ویروس کرونا باعث

بررسی تأثیر کرونا بر حکمرانی خوب با تأکید بر شفافیت

بی‌اعتمادی بین دولت و مردم شده بود که در نتیجه با گذشت زمان و گسترش کرونا در سطح جهانی و پی بردن فقدان شفافیت در سطح جهانی درباره ویروس کرونا آمار بالای کشته‌ها در کشورهای پیشرفته همچون امریکا، ایتالیا و انگلستان تحلیل‌های علمی در سطح جهانی از کرونا؛ به طور مثال ناشناخته بودن ویروس کرونا، اطلاعات ناقص چین و... فرهنگ عمومی حاکم بر ایرانیان؛ اعتماد و همبستگی در مواقع بحرانی بوجود آورد. با پذیرش مسئولیت از سوی دولت و مدیران کشور و ارائه تدریجی اطلاعات و تحلیل‌های واقع‌بینانه از وضعیت ویروس کرونا در کشور؛ به طور تفاوت بین تشخیص تست بالینی و غیر بالینی و یا منفی کاذب و ارائه تدریجی اطلاعات دقیق از وضعیت کشور همانند کمبود امکانات، و حضور مسئولین در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی در جهت توضیح و پاسخگویی به سوالات و ابهامات کاهش و روند نزولی کرونا در ایران و کاهش مرگ و میر در اثر کرونا در ایران ارائه اطلاعات و آمار روزانه از ویروس کرونا و حمایت رهبری از عملکرد نهادها و حتی تأیید کشته‌شدگان مدافعان سلامت بعنوان شهید و تأیید سازمان بهداشت جهانی از عملکرد ایران در تقابل با کرونا حمایت‌های مالی از برخی گروه‌ها و مشاغل هماهنگی بیشتر بین نهادها در مبارزه با کرونا نتیجتاً باعث شفاف‌سازی و برگشت دوباره اعتماد عمومی در بین مردم ایران شد.

منابع فارسی

- ابراهیم‌پور، حبیب و فهیمه الیکلی (۱۳۹۵)، «بررسی نقش حکمرانی خوب در کارآمدی دولت‌ها»، *کنفرانس بین‌المللی نخبگان مدیریت*، خرداد.
- اعلایی اردکانی، مصطفی و سیدمحمد مقیمی (۱۳۹۰)، «سنجش شاخص‌های حکمرانی خوب و نقش دولت الکترونیک در ارتقای آن»، *فصلنامه مدیریت فناوری اطلاعات*، شماره هشتم، پاییز.
- افروغ، عماد (۱۳۹۸). *ایرنا*، ۱۲ اسفند.
- افروغ، عماد (۱۳۹۹). *ایسنا*، ۲۰ فروردین.
- برادران شرکاء، حمیدرضا و سعید ملک‌الساداتی (۱۳۸۶)، «حکمرانی خوب؛ کلید توسعه آسیای جنوب غربی»، *فصلنامه راهبرد*، شماره ۴۶.
- تسنیم (۱۳۹۸)، کرونا قربانی می‌گیرد»، ۲۴ اسفند.
- بیانی، فرهاد (۱۳۹۹)، *جستارهایی در ابعاد فرهنگی و اجتماعی بحران ویروس کرونا در ایران*،

تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
حسینی فر، عبدالرحمان (۱۳۹۹)، «مسئله حکمرانی، جهانی شدن و سلاح بیولوژیک در فضای کرونای
مجموعه علوم انسانی و کرونا (۱) رنج جدید، گنج امید»، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات
فرهنگی.

دانایی فرد، حسن و مهدی الوانی (۱۳۸۸)، *مقدمه‌ای بر فلسفه نظریه‌های مدیریت دولتی*، تهران،
صفار اشراقی.

دیدار نیوز (۱۳۹۵)، ۵ اسفند.

ربیعی، علی (۱۳۹۸)، «آمار سخنگوی دولت از کرونا در کشور»، *مدار*، ۵ اسفند.

سعیدی، محمدرضا (۱۳۹۱)، *درآمدی بر مشارکت مردمی و سازمان‌های غیردولتی*، تهران، سمت.
شریف‌زاده، فتاح و رحمت‌الله قلی‌پور (۱۳۸۳)، «حکمرانی خوب و نقش دولت»، *فصلنامه فرهنگ
مدیریت*، سال اول، شماره اول.

صانعی، مهدی (۱۳۸۵)، «حکمرانی خوب؛ مفهومی نو در مدیریت دولتی»، *تدبیر*، شماره ۱۷۸.

عبدی، عباس (۱۳۹۸)، «کرونا می‌تواند به فاجعه تبدیل شود»، *اعتماد*، ۲۱ اسفند.

قرایی، امان‌اله (بی‌تا). «بیمارستان‌ها گنجایش پذیرش بیماران کرونا را ندارند»، *تارنمای فراز*.

قلی‌پور، رحمت‌الله (۱۳۸۳)، «تحلیل و امکان‌سنجی الگوی حکمرانی خوب در ایران با تأکید بر نقش
دولت»، *فصلنامه دانش مدیریت*، سال ۱۷، شماره ۶۷.

کاظمیان، غلامرضا (۱۳۸۶)، «درآمدی بر الگوی حکمروایی شهری»، *دوفصلنامه جستارهای
تسه‌رسازی*، دوره ۱۰، شماره‌های ۱۹ و ۲۰.

مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران - ایسیا (۱۳۹۹)، «دیدگاه مردم ایران در خصوص شیوع
ویروس کرونا و ابعاد مختلف آن»، ۲۴ تا ۲۷ فروردین.

موسوی سیدرضا. (۱۳۹۷)، «نظام پاسخگویی در مدیریت دولتی»، *تارنمای مدیریت دولتی نوین*، ۲۷
تیر.

میدری، احمد و جعفر خیرخواهان (۱۳۸۳)، «حکمرانی خوب بنیان توسعه»، *تارنمای مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی*، ۲۳ آبان.

نبض بازار (۱۳۹۸)، «کرونا و مسئله اعتماد عمومی»، ۱۳ اسفند.

◇ بررسی تأثیر کرونا بر حکمرانی خوب با تأکید بر شفافیت

نوبری، نازک و محمد رحیمی (۱۳۸۹)، «حکمرانی خوب شهری: یک ضرورت تردیدناپذیر»، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری تهران، ویژه‌نامه شماره ۱۱.
واعظی، محمود، (۱۳۹۹)، «دولت همه امکانات را برای مهار کرونا فراهم آورده است» / *بیرونا*، ۸ فروردین.
یورونیوز (۲۰۲۰)، «آمار کرونا در ایران». ۱۴ جولای.

English Source

Kaufmann, Daniel, Kraay, Aart & Lob, Pablo. (2002), "Governance Matters II: Updated Indicators for 2000-01", *World Bank Policy Research Working Paper*, 2772.

Knack, Stephan and Philip Keefers (1997), "Why don't poor countries catch up? A cross-national test of on institutional explanation", *Economic Inquiry*, Vol.35, No.1.

Rudra P. Pradhan and Sanyal G.S. (2011), "Good Governance and Human Development: Evidence from Indian States", *Journal of Social and Development Sciences*, Vol. 1, No.1.

